

Posudek na habilitační práci Renaty Veselé: Vybrané historické zdroje současného rodinného práva

Renata Veselá se zabývá historií a současností rodinného práva dlouhodobě, což se projevilo i v řadě jejích publikačních výstupů na toto téma. Logickým vyústěním jejího odborného zájmu o tuto tematiku je rovněž její habilitační práce.

Autorka podala precizní přehled právní úpravy rodinněprávních vztahů od doby římské až prakticky do současné doby. Mohlo by se namítnout, že jde jen o stručný přehled, ale u tak obsáhlé látky je jen velmi obtížné na menší ploše podat tak složitou tematiku, jakou rodinněprávní instituty v proměnách času nesporně jsou.

R. Veselá se poměrně dobře orientovala v dlouhodobém vývoji rodinného práva a podala vcelku vyvážený pohled na zvolenou tematiku. Hlavní pozornost věnovala logicky rakouskému občanskému zákoníku z roku 1811 a osnově občanského zákoníku z roku 1937, neboť právě právě ony představovaly výrazné zdroje pro autory nového občanského zákoníku.

Habilitantka rozebrala zdařile také obsah manželské novely z roku 1919 a její dopad na rodinné vztahy v praxi.

Podrobně jsou zde popsány pokusy o rekonstrukci občanského práva za první Československé republiky na vládní i „profesorské“ úrovni. Mám tu na mysli osnovy občanského zákoníku vzešlé z těchto dvou sfér.

V tomto kontextu využila autorka i diskuse v parlamentu, dobový tisk a odborné studie a komentáře k občanskému a rodinnému právu uveřejněné zvláště v Právniku.

Lze jen přivítat, že R. Veselá postihla rozdíl ve vývoji manželského práva v českých zemích a na Slovensku. Šlo tu v první řadě, jak ve své práci vyzvedla, o otázku civilního a církevního sňatku.

Škoda, že autorka ale prakticky pominula české zemské a městské právo stavovské monarchie, které přineslo podrobnou úpravu manželských vztahů. Patrně se tak stalo proto, že v nich lze nalézt jen málo inspiračních momentů pro současnost, i když u městského práva to tak zcela neplatí.

V kapitole věnované Protektorátu zmínila autorka zvláště rasové předpisy, které znamenaly závažný průlom do rodinného práva, který se nesl ve znamení porušení lidských práv. Zde mohla R. Veselá více využít výborné práce o „právním“ postavení židovského obyvatelstva v Protektorátu od Heleny Petrův- Hofimannové.

R. Veselá se snažila o vyvážený pohled na rodinné právo ne pouze v historickém vývoji, ale též v jeho obsahu, což se jí podařilo přece jen lépe. Věnovala pozornost nejen uzavírání a ukončení manželství, ale i postavení manželských a nemanželských dětí a poručenství.

V pasážích týkajících se práv dětí a jejich právům, prozradila autorka mimoděk pojetím obsahu a rozsahu textu hluboký zájem o tuto problematiku, kterou se zabývala v mnoha publikovaných studiích.

Autorka vycházela i ze soudní praxe 20. století, zvláště z doby první ČSR a uvedla k jednotlivým rodinněprávním institutům řadu judikátů, které osvětlují i aplikaci rodinněprávních norem v soudní praxi.

Pro výraznější prezentaci praxe by bylo nesporně přínosné, kdyby habilitantka vybrané judikáty interpretovala a provedla rovněž jistá zobecnění. To naplnila alespoň částečně uvedením dobových statistických údajů.

Je jen dobře, že habilitantka dovedla přehled vývoje rodinného práva až do současné doby, to znamená, že nepominula dobu po roce 1945, zvláště pak právníkou dvouletku, v jejímž průběhu se oddělilo rodinné právo od občanského a byl vydán zvláštní zákon o rodině.

Záměrem R. Veselé, což je velmi pozitivní, nebylo ale pouze postihnout charakteristické rysy právní úpravy rodiny v světském a kanonickém právu v proměnách věků, ale dopátrat se pojmání rodiny v jednotlivých vývojových etapách. Zde ovšem mohla autorka více pracovat i s literaturou sociologického a antropologického zaměření.

Problémem této, jinak fundované práce je určité kolísání mezi snahou autorky dopátrat se zdrojů současného rodinného práva a její tendencí ukázat vývoj rodinného práva na našem území v jeho kontinuálních a diskontinuálních prvcích.

Rozhodně lze ale souhlasit s autorkou, že to byla emancipace ženy, která představovala rozhodující faktor pro moderní chápání ženy ve společnosti i v rodině. Škoda, že při formulování tohoto závěru nevycházela R. Veselá více i z odborných titulů postihujících emancipaci ženy. Mám tu na mysli např. práce M. Neudorflové.

Závěr habilitantky o tom, že kanonické právo a právo římské právě s ohledem na chápání postavení ženy ve společnosti, nemělo na současnou právní úpravu vliv je ovšem přece jen diskutabilní. To bylo možné bezesbytku tvrdit o právní úpravě do roku 1989, avšak po tomto roce se právní úprava poněkud proměnila, a jisté prvky kanonického i římského práva v ní lze spatřovat, zvláště v novém občanském zákoníku, i když skutečností je, že tyto prvky nejsou příliš silné.

Škoda jen, že u této práce chybí věcný a osobní rejstřík, který by umožnil lepší orientaci v textu. Doporučuji v dalším jejím vydání doplnění těchto dvou rejstříků.

Habilitační práci Renaty Veselé doporučuji k obhajobě, zejména proto, že je výsledkem letitého studia habilitantky a přináší zajímavý pohled na rodinné právo ve spojení s postavením ženy v rodině a ve společnosti. Podložený studiem řady vědeckých titulů pojednávajících o tomto tématu.

Na základě, jak věřím, úspěšné obhajoby, navrhuji, aby byla Renata Veselá jmenována docentkou pro obor teorie a dějiny státu a práva.

Prof. JUDr. PhDr. Karolina Adamová, DSc.

Senohraby: 17. února 2015